

Ενδοσχολική βία: Χωρίς όρια και χωρίς ορίζοντα;

Γιάννης Πανούσης ■

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σχολική βία αντιμετωπίζεται ως φαινόμενο που συνδέεται με συγκρούσεις/εντάσεις σχέσεων, δομών και αντιλήψεων (εντός και εκτός του σχολείου) και όχι με «εγκληματικές προσωπικότητες».

Ως ήπιος τρόπος διαχείρισης προτείνεται η κοινωνική διαμεσολάβηση του καθηγητή και η παιδαγωγική διαμεσολάβηση μαθητή που ορίζεται από τους συμμαθητές του. Όλα αυτά εντός των ορίων και των κανόνων του σχολείου, οι οποίοι γίνονται αποδεκτοί και νομιμοποιούνται από όλους.

A. Περί σχολικής βίας

1. Η σχολική βία (school violence) αφορά κατηγορία εγκλημάτων που διαπράττονται στο σχολικό χώρο και δεν πρέπει να συγχέεται με αντικοινωνικές/εγκληματικές ενέργειες των μαθητών που τελούνται εκτός σχολείου (Πανούσης, 2006).

Ατομικά, συλλογικά, σχολικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, οικονομικά χαρακτηριστικά δια-πλέκονται μέσα στην τάξη με βάση την ψυχολογία του παιχνιδιού και της πρόκλησης.

Κοινωνικό οικογενειακό κεφάλαιο, οικολογικοί παράγοντες, εσωτερικές λειτουργίες σχολείου μπορούν να διαμορφώσουν κλίμα ηρεμίας ή κλίμα ανομίας (π.χ. συμμορίες δρόμου, bullying στο σχολείο) (Lindström, 1993).

Η σύνδεση της σχολικής βίας με τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη διάσπαση του κοινωνικού ιστού των περισσότερων δραστών είναι δεδομένη.

Το ίδιο ισχύει και με την κατάσταση σύγκρουσης λόγω και της γενικευμένης έλλειψης εμπιστοσύνης σε θεσμούς και αξίες.

Αιτία και αποτέλεσμα της σχολικής αποτυχίας ή ενός απονενοημένου διαβήματος, η σχολική βία διαθέτει δική της γλώσσα και δικούς της συμβολισμούς και καθίσταται σιγά σιγά παραδοσιακή πρακτική (Floro, 1996).

Οι παιδικές τραυματικές εμπειρίες, η βία ως μάθημα επιβίωσης, η σχολική κακομεταχείριση, ηθικολογίες και δαιμονοποιήσεις, κοινωνικές αιτιολογίες/δικαιολογίες, πολιτικές λαϊκισμού και εκσυγχρονιστικού μηδενισμού (Γιανναράς, 2006), η αξία της (σχολικής) δικαιοσύνης και η τήρηση από όλους των κανόνων και των ορίων καλούνται να προσεγγίσουν και να διαχειριστούν το φαινόμενο.

Πρέπει όμως προηγουμένως να ξεχωρίσουμε μύθους και πραγματικότητες στο πεδίο της σχολικής βίας, δηλαδή να την ορίσουμε επακριβώς, να προσδιορίσουμε την περιφέρουσα κουλτούρα, να την αποδεσμεύσουμε από τις τηλεοπτικές αναπαραστάσεις.

Οι έρευνες δεν συμφωνούν πάντοτε στους ορισμούς (βία, εκφοβισμός, επιθετικότητα, σχολική κακομεταχείριση), ενώ οι προτεινόμενες πολιτικές χινούνται σε όλα τα επίπεδα πρόληψης (Αρτινοπούλου, 2000). Όταν όμως οι ίδιοι οι μαθητές θεωρούν αγαγκαία την τιμωρία ορισμένων συμπεριφορών, τούτο σημαίνει ότι οι αναπαραστάσεις βίας όλων των εμπλεκόμενων και ο διαπραγματευτικός χαρακτήρας των παρεμβάσεων (Δασκαλάκη, 2006) πρέπει να γίνουν αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης (μακριά από αφορισμούς και γενικεύσεις).

2. Δεν είμαι βέβαιος ότι η (εγκληματική) βία στα σχολεία μεγαλώνει (Παπαστυλιανού, 2002).

Στη χώρα μας το πρόβλημα της σχολικής βίας αναζωπυρώθηκε τόσο με την τραγική υπόθεση του Άλεξ όσο και με την βιντεοσκόπηση «βιασμού» μαθήτριας στην Αμάρυνθο.

Τα ΜΜΕ –παρασυρμένα ίσως από τα αντιφατικά και ελλιπή στοιχεία των ερευνών– επιμένουν ότι η βία ενδημεί στα σχολεία¹ (δραματοποιώντας μεμονωμένα γεγονότα και μεγεθύνοντας ποσοτικά δεδομένα).

Για πολλούς ο εκφοβισμός έχει αναχθεί σε φαινόμενο υψηλής επικινδυνότητας με συνέπεια έναν (κατασκευασμένο;) ηθικό πανικό (Cohen, 2006: 244).

Για άλλους το πέρασμα από το βανδαλισμό, τη φυγή και τη χρήση αλκοόλ στις κλοπές και τη διακίνηση ναρκωτικών είναι θέμα χρόνου (Trump, 2000).

Δε (θέλουν να) διαχρίνουν τις διαφορές ανάμεσα σε ένοπλους μαθητές, σε μαθητές-δολοφόνους ως σύμβολα ή και σε ηρωικούς εκδικητές και στο έστω και οργανωμένο bullying, τους παλληκαράδες και τους «τραμπούκους».

Η σχολική βία από άλλους προσεγγίζεται ως νεο-φαισιστικό φαινόμενο, από άλλους ως ξενοφοβική «παράπλευρη απώλεια».

Ακόμα όμως κι αν οι οργανωμένες συγκρούσεις μεταξύ ομάδων μαθητών έχουν χαρακτηριστικά ρατσισμού (κυρίως κατά παιδιών μεταναστών) ή εντάσσονται στα στοιχεία της ανδρικής ταυτότητας, στο ελληνικό σχολείο δεν έχουμε ένοπλες επιθέσεις, φόνους, πυροβολισμούς και βιασμούς². Δεν έχουμε κουλτούρα όπλου ή θανάτου συμμαθητών λόγω εκδίκησης, ματαίωσης, διάψευσης.

Τούτο δεν σημαίνει ότι δεν κυριαρχεί ένα αίσθημα γενικευμένης ανασφάλειας. Γιατί άραγε;

Τα παιδιά νιώθουν ανασφαλή και μη προστατευόμενα στο σχολείο, αλλά δε ζητούν προστασία από τους καθηγητές ή το διευθυντή και δεν το αναφέρουν στους γονείς τους. Άρα στο σχολείο οι παράλληλες πορείες (δασκάλων, μαθητών, συμμαθητών, γονιών) συγχροτούν τη βάση του προβλήματος.

Αν η ανασφάλεια, η αταξία και η ανυπακοή έχουν αποκτήσει μόνιμο χαρακτήρα μέσα στο σχολείο, πρέπει παράλληλα με τις καταγγελίες της εκπαιδευτικής πολιτικής των κυβερνήσεων να μελετηθούν και άλλοι παράγοντες.

Στο σχολείο συναντιούνται πολλές κρίσεις: εφηβείας, αμφισβήτησης από τους νέους, διάψευσης, κόπωσης από τους δασκάλους, απαξίωσης, υποβάθμισης ρόλου από τους γονείς, αμφίσημης αντιμετώπισης από την Πολιτεία.

Συμβατικά ή εναλλακτικά σχολεία δεν μπόρεσαν να συμβιβάσουν τις κρίσεις και να τις μετατρέψουν σε νέες ευκαιρίες. Η «μάχη για επιβίωση» προτιμά βίαια σχολεία σε βίαιο κόσμο.

Το μοντέλο διαμεσολάβησης και η εκπαίδευση ήπιας επίλυσης συγχρούσεων μέσα κι έξω από το σχολείο ίσως βοηθήσει στην ανάπλαση της παιδαγωγικής κουλτούρας ειρηνικής πρόληψης (Bonafé-Schmitt, 2000).

B. Περί προ-τάσεων διαχείρισης

1. Τη συνολική προβληματική για τη σχολική βία την έχουμε αναλύσει σε προηγούμενες μελέτες μας (Πανούσης, 2006).

Επανερχόμαστε στο θέμα αφενός για να επικαιροποιήσουμε ορισμένα στοιχεία και αφετέρου για να προτείνουμε (νέες;) εφικτές (κι αποτελεσματικές;) διαχειρίσεις.

Μολονότι πολλά εξαρτώνται από τη σχολική (και όχι μόνο) κουλτούρα και το εκπαιδευτικό ήθος, τις προσδοκίες των μαθητών και την επένδυση της κοινωνίας (Gottfredson, 2001), μολονότι τα ΜΜΕ προβάλλουν μόνον αρνητικές εικόνες, το πέρασμα από την πειθαρχία επί των μαθητών στη διαχείριση της τάξης πρέπει να στηρίζεται στην πρόληψη, στη συμβολική διάδραση, στη δυναμική της ομάδας, στην οικολογική προσέγγιση. Όταν όμως προκύπτει μεταφερόμενη κοινωνική βία ή αντι-σχολική βία τότε είναι χρήσιμο ένα νέο εκπαιδευτικό συμβόλαιο που θα επαναφέρει την ηρεμία. Σε αυτό το ιλίμα πρέπει να συμβάλλουν και τα ΜΜΕ, τα οποία «σκηνοθετούν» καταστάσεις πολύ χειρότερες από τις πραγματικές (Fischer, 2003).

Ο σχολικός αστυνόμος, ο εισαγγελέας, το σχολείο-φρούριο, η ποινικοποίηση της σχολικής συμπεριφοράς των μαθητών, ο δάσκαλος-φύλακας, το υποβαθμισμένο σχολείο ως παράγοντας βίας, το «φακέλωμα» των μαθητών σίγουρα δεν αποτελούν λύσεις.

Η σχέση βίας - παιδιαγωγικής διαχείρισης είναι κρίσιμη. Όσο όμως κι αν χρεώνουμε το δάσκαλο με ρόλο και δράση Ηθοπαιιδείας, όσο κι αν ζητούμε την ενεργό παρουσία της κοινότητας, όσο κι αν ξορκίζουμε την επαναφορά τιμωρητικών μεθόδων, το γεγονός ότι ένας στους τέσσερις αποβληθέντες μαθητές είχαν επιτεθεί στους δασκάλους ή στους συμμαθητές τους καθιστά δύσκολη τη διάκριση ανάμεσα στο χαβαλέ, στην πλάκα, στην καταστροφή και στη γενικευμένη ταραχή. Ούτε όλα είναι εγκληματικά, ούτε όμως όλα είναι αθώα. Ούτε δαιμονοποιούμε τα νιάτα, ούτε όμως εξαλείφουμε -μέσω γενικοτήτων και ιδεολογημάτων- την ατομική ευθύνη.

Ο διάλογος είναι ασφαλώς αναγκαίος όρος για ενδοσχολική και εξωσχολική επικοινωνία και συνεννόηση, αρκεί να ορίσουμε επακριβώς το πλαίσιο του διαλόγου. Δε νοείται διάλογος όταν το ένα μέρος θεωρεί ότι έχει σε όλα δίκιο και θέλει να επιβάλλει τη δική του μόνον άποψη/εκδοχή.

Ούτε με «μαθήματα ευτυχίας», ούτε με γενικευμένη αταξία και ανομία, ούτε με άνωθεν κανονισμούς θα συζητηθούν οι κρίσεις στο σχολείο (Μαυρογιώργου 2007: 153).

Οι συμπεφωνημένοι κανόνες είναι απαραίτητοι. Χωρίς αυτούς δεν υπάρχει δημοκρατική λειτουργία και ανάληψη/καταλογισμός ευθυνών. Βρίσκω τελείως αντιπαιδαγωγική και παραπλανητική την τοποθέτηση ότι «για όλα φτάει το σύστημα». Όχι μόνον απαλλάσσει όλους από τις προσωπικές τους ευθύνες, αλλά παραπέμπει στο άγνωστο μέλλον την επίλυση των σημερινών προβλημάτων.

Οι θεωρητικές ακρότητες (να αυτοδιδάσκονται οι μαθητές ή να αναλάβουν αυτοί το ρόλο του δασκάλου) διότι οι προβαλλόμενες αξίες εντάσσονται στο ιδεολογικό οπλοστάσιο του Κράτους, δε με βρίσκουν σύμφωνο.

Ουδείς αρνείται τον ιδεολογικό ρόλο του σχολείου. Από πού όμως προκύπτει ότι η βία των μαθητών έχει χαρακτηριστικά προ-επαναστατικής μορφής; Αυτοί οι ίδιοι οι μαθητές, ή έστω η πλειονότητά τους, δε γίνο-

νται αργότερα οι συνεχιστές και οι υποστηρικτές του «συστήματος»; Αρνούμενοι τις αλληλεπιδράσεις μέσα στο σχολείο και επιχειρώντας να τα φορτώσουμε όλα στο Κράτος, στην ουσία ακυρώνουμε το ρόλο του δασκάλου και μειώνουμε τη δυναμική των σχέσεων.

Τα περί δομών, υπερδομών και αναπαραγωγής έχουν τεράστιο θεωρητικό ενδιαφέρον από την άποψη της πολιτικής επιστήμης και της κοινωνιολογίας, αλλά εάν υιοθετηθούν κατά γράμμα από το σχολείο απλώς το αδρανοποιούν «μέχρι νεωτέρας» κι έτσι επιτρέπουν την ευκολότερη ροή των ισχυουσών ανισοτήτων. Στους θεσμούς το μεσοδιάστημα καθίσταται πιο κρίσιμο από το επαγγελλόμενο μέλλον.

Αν η παιδαγωγική πράξη εκλαμβάνεται ως συμβολική βία (στο πλαίσιο των ιδεολογικών μηχανισμών του Κράτους) κι αν το σχολείο προσεγγίζεται «ως χώρος ταξικής πάλης» (Fischer, 2003), τότε «νομιμοποιείται» κάθε μορφή (αντι)βίας και μετατρέπονται οι σχολικές αίθουσες σε πεδία ταξικών συγκρούσεων (μεταξύ καθηγητών-καθηγητών, μαθητών-μαθητών, καθηγητών-μαθητών).

Αν αντίθετα το σχολείο συνιστά χώρο δημοκρατικού διαλόγου, όπου οι καθηγητές δε θα αντιμετωπίζουν τους κώδικες των μαθητών «ως ταραχοποιά στοιχεία» αλλά και οι μαθητές δε θα (συμ)περιφέρονται προς τους καθηγητές «υποτιμητικά», τότε ίσως υπάρχει ελπίδα.

2. Πρέπει να «επανεφεύρουμε» το σχολείο, που σημαίνει νέα δομή, νέα μορφή, νέες σχέσεις, νέα αισθητική, νέα λειτουργία, νέοι ρόλοι: πρέπει να αυτονομήσουμε (έστω σχετικά) το σχολείο από τη διαδικασία νομιμοποίησης της κρατούσας κοινωνικής τάξης, για να μην είναι καταδικασμένο (κι αυτό κι εμείς) να αναπαράγει ή και να διευρύνει τις προϋπάρχουσες ανισότητες. Η κοινωνική ανέλιξη και κινητικότητα –μέσω των σχολικών τίτλων– να μη γίνει φενάκη και μια μορφή «σχολικής παγίδας», επειδή όλοι αρνούμαστε τους ρόλους και τις ευθύνες μας. Τι «δάσκαλοι» είμαστε εάν διδάσκουμε μόνο «ταξική έχθρα» στην τάξη (και διά της τάξης);

To child rearing model (μοντέλο ανατροφής) προϋποθέτει πραγματικό θετικό ενδιαφέρον, ζεστασιά, συναισθηματική εμπλοκή των ενηλίκων αλλά και καθαρούς κανόνες για τις απαράδεκτες συμπεριφορές.

Το σχολείο κατανόησης (*responsive*) αρνείται την ενθάρρυνση της σχολικής απόρριψης και την πολιτική της διαχωριστικής διαφοροποίησης («τάξεις αποτυχημένων»), διότι δημιουργούν «εστίες παρέκκλισης και προ-εγκληματικής κουλτούρας» (Lindström, 1993). Αρνείται όμως και το συνεχές «απ' έξω καπέλωμα». Αν παίζουμε ο καθένας σωστά και με συνέπεια τον εκπαιδευτικό/παιδαγωγικό μας ρόλο, να είμαστε βέβαιοι ότι η κοινωνική αλλαγή θα βρει στερεότερα στηρίγματα στους μορφωμένους (κι όχι απλώς διαφευσμένους) νέους.

Πρώτος κοινωνικός διαμεσολαβητής είναι ο δάσκαλος, ο οποίος ερμηνεύει σωστά τους πολιτιστικούς κώδικες των μαθητών του και διαμορφώνει ανθρώπινο περιβάλλον στην τάξη (Fischer, 2003).

Η διαπραγμάτευση όμως των σχέσεων καθηγητών-μαθητών και η διαχείριση κρίσεων πρέπει να ενθαρρύνουν και την πρόσθετη λειτουργία του μαθητή-διαμεσολαβητή (Πανούσης, 2006). Έτσι επιτυγχάνεται και η διαδραστική προσέγγιση που ευνοεί την αποκλιμάκωση και την αποδραματοποίηση.

Ανοικτό σχολείο (ως σύστημα και ως λειτουργία), συμμετοχική, ομαδική επικοινωνία όλων των μερών, οικολογικό μοντέλο σχέσεων με οικογενειακό και κοινοτικό περιβάλλον, συνεργατική μάθηση (με θετικές αλληλεξαρτήσεις και αίσθημα ατομικής ευθύνης) ας είναι το προτεινόμενο μοντέλο εκπαιδευτικής συναίνεσης (και όχι ενδο-ταξικής σύγκρουσης) (Fischer, 2003).

Αν ο εκπαιδευτικός παροξυσμός οδηγεί (ακόμα και) στο έγκλημα κι αν τα εναλλακτικά σχολεία «απελευθερώνουν», αν οι μορφές πρόληψης (πρωτογενούς - δευτερογενούς - τριτογενούς) και η ενίσχυση του αυτοσεβασμού/αυτοεκτίμησης αποδίδουν ενώ η πειθαρχία/ η καταστολή/ ο στιγματισμός ανακυκλώνουν τη βία, τότε δε μένει παρά να σταθούμε όλοι πλάι (και όχι απέναντι) στα παιδιά μας στην κρίσιμη φάση της ενηλικίωσής τους.

Σημειώσεις

¹ Βλ. *T. Καραϊσκάκη, δ.π.* (το 95% των παιδιών 10-15 ετών έχουν πέσει θύματα βίας στη Μεγάλη Βρετανία – Οι τρεις στους τέσσερις έχουν υποστεί άγριους ξυλοδαρμούς, οι δύο στους τρεις κλοπές, οι μισοί εκφοβισμό και καταστροφή προσωπικών δεδομένων) – βλ. *Μάρκυς Παπαμαθαίου, B. Νέδου* (ρεπορτάζ), «Εντατικά μαθήματα βίας στα σχολεία», *Βήμα Κυριακής* 2/10/05 (έρευνα VPRC: Στην Αθήνα το 87,5% των μαθητών έχει απειλήθει ή προπηλακισθεί, το 71,6% έχει ξυλοχοπηθεί, το 63,8% έχει βρεθεί μπροστά σε συμπλοκές μεταξύ συμμοριών ανηλίκων, το 22,8% έχει διαπιστώσει εκδηλώσεις βίας σχετικές με ναρκωτικά και το 19,9% έχει δει επιθέσεις με όπλα, αυτοσχέδια ή μη); Άρη *Χατζηγεωργίου*, «Στις μιζέριες τα θρανία μπορούν να ονειρεύονται...», *Ελευθεροτυπία* 4/11/06 [έρευνα EKKE: τους έχουν απειλήσει 14,1%, τους έχουν κτυπήσει 25,2%, έχουν δει να προξενούνται φθορές 48%, έχουν αντιληφθεί προώθηση ναρκωτικών 10,4% (εντός/εκτός σχολείου), έχουν αντιληφθεί σεξουαλική παρενόχληση 20,1% (εντός/εκτός σχολείου), τους έχουν βρίσει-κοροϊδέψει 46,3%] – Σοφ. *Νέτα*, «Ένας στους τέσσερις εφήβους θύμα...», *Ελευθεροτυπία* 16/6/06:

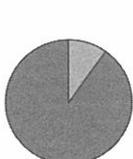
		ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	
		ΜΑΘΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΘΙΜΑΤΑ	Σας έχουν καταστρέψει προσωπικά αντικείμενα;	18,00%	10,00%
	Σας έχουν κοροϊδέψει/βρίσει;	55,00%	36,00%
	Σας έχουν χτυπήσει;	37,00%	11,00%
	Σας έχουν απειλήσει;	18,00%	9,00%
	Σας έχουν κλέψει προσωπικά αντικείμενα;	31,00%	17,00%
ΦΥΤΕΣ	Έχετε καταστρέψει αντικείμενα άλλων;	3,00%	3,00%
	Έχετε κοροϊδέψει/βρίσει;	20,00%	24,00%
	Έχετε χτυπήσει άλλα παιδιά;	13,00%	11,00%
	Έχετε απειλήσει άλλα παιδιά;	5,00%	5,00%
ΘΕΑΤΕΣ	Έχετε δει να απειλούν άλλα παιδιά;	41,00%	43,00%
	Έχετε δει να χτυπούν άλλα παιδιά;	77,00%	68,00%
	Έχετε δει καταστροφές περιουσιακών στοιχείων στο σχολείο;	64,00%	80,00%
ΣΕΞΟΥΑΛ. Ε-ΝΟΧΛΗΣΗ	Γνωρίζεις παιδί που να ενοχλήθηκε σεξουαλικά;	20,00%	16,00%
	Αντιλήφθηκες κάποιον με πρόθεση να σε ενοχλήσει σεξουαλικά;	19,00%	21,00%
	Σε ενόχλησαν σεξουαλικά στο σχολείο;	5,00%	3,00%
	Έχετε φίλους άλλης εθνικότητας;	84,00%	76,00%

-βλ. Ελ. Βαρίνου, «Εξι στους 10 μαθητές μάρτυρες βίας», Ελευθεροτυπία 16/3/2000 (έρευνα Γ.Γ. Νέας Γενιάς: 23,2% συμμετείχαν σε γεγονότα βίας, 11,6% έπεσαν θύματα βίας, 60,1% λένε ότι υπάρχουν φαινόμενα βίας στο σχολείο τους), Ν. Μάστορα (ρεπορτάζ), «Συμμαθητές» με τη βία 6 στους 10 νέους», Τα Νέα 16/3/2000 (έρευνα Γ.Γ.Ν.Γ.: Η Κρήτη και η Θεσ/νίκη έχουν περισσότερα περιστατικά βίας στα σχολεία), Γ. Μολώση, Τ. Γκόρνυ, «Βιά-ζονται να μεγαλώσουν», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 11/11/01 (έρευνα Ν. Πετρόπουλου, Α. Παπαστυλιανού: συσχετισμός βανδαλισμών με χρήση ουσιών), Στ. Βραδέλη (ρεπορτάζ), «“Σοκ και δέος” στα σχολεία», Τα Νέα 9/11/04:

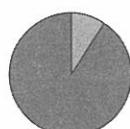
ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΜΑΛΩΝΟΥΝ ΣΥΝΗΘΩΣ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ			
Στο Γυμνάσιο		Στο Λύκειο	
Γιατί τους έβρισαν	16,8%	Για αισθηματικές σχέσεις	21,7%
Για αισθηματικές σχέσεις	14,9%	Για αθλητικά	17,6%
Λόγω παρεξηγήσεων	12,3%	Για προσωπικά ζητήματα	10,7%
Για αθλητικά	12,2%	Για διαφορά απόψεων	7,6%
Για μαγκιά	10,4%		
Για διαφορά απόψεων	9,7%		

«Ένα στα δέκα παιδιά έχει χτυπήσει συμμαθητές του!», Αυγή 16/6/06 (προτάσεις «Ανοιχτής Πόλης» για απενεργοποίηση των εστίων βίας), Δ. Κουκλάκη κ.ά. (ρεπορτάζ), «Κυψέλες βίας στα σχολεία», Τα Νέα 5/6/06 («παιδιά πουλάνε προστασία»), Στεφ. Κρίκη (ρεπορτάζ), «Η βία πάει... σχολείο», Τα Νέα 16/6/06 (έρευνα ΕΚΚΕ: θύματα και οι δάσκαλοι), -βρβλ. Χριστ. Χατζηϊօρδάνογλου, «Σχολεία χωρίς βία για τα κορίτσια», Ο Κόσμος του Επενδυτή 1-2/12/07, Μαρ. Σαράφογλου, «“Δώσ” μου το χαρτζιλίκι σου ή σε σκοτώνω» – Bullies: ο τρόμος των αγγλικών σχολείων», Η Καθημερινή της Κυριακής 18/12/05, «Το νταλίκι δεν κάνει διακρίσεις – Φάκελλος bullying», Ελευθερος Τύπος Κυριακής 14/10/07, Μαίρη Κατσανοπούλου, «Η βία στα σχολεία», Τα Νέα 15/6/06, Γ. Αδάμη, «Το κουδούνι (κινδύνου) χτυπά στα σχολεία», Τύπος της Κυριακής 19/11/06, Αγγ. Αγγελίδη, «Όταν το σχολείο γίνεται εφιάλτης», Ελεύθερος Τύπος 7/6/06 (έρευνα Καθηγήτριας Β. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή):

ΜΑΣΤΙΓΑ ΤΟ BULLYING

10% - 13%
των μαθητών (κυρίως αγόρια καλοί μαθητές)
έχουν υποστεί λεκτικό και κοινωνικό εκφοβισμό σε χώρους των σχολείων

10% των ερωτηθέντων είχε θετική στάση απέναντι στον εκφοβισμό και θεωρεί τη βία επιτρεπτή και δικαιολογημένη αντίρραση!

44 ■ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΟΥΣΗΣ

Τα κριτήρια του σχολικού εκφροβισμού			
α. Σωματική, λεκτική και ψυχολογική επίθεση			
β. Επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά			
γ. Ανισορροπία δύναμης μεταξύ θύματος και δράστη			
δ. Σκόπιμη συμπεριφορά			
Τα γενικά χαρακτηριστικά του θύματος			
1 Έχει μικρότερη σωματική δύναμη από τους συνομηλίκους του	4	Είναι αγχώδες, ανασφαλές, δυστυχισμένο, καταθλιπτικό, με χαμηλή αυτοεκτίμηση. Γι' αυτό γίνεται εύκολος στόχος	
2 Είναι επιφυλακτικό, ευαισθητό, ήσυχο, απομονωμένο, παθητικό, υποτακτικό και ντροπαλό	5	Δυσκολεύεται να υπερασπιστεί τον εαυτό του	
3 Κλαίει εύκολα	6	Η σχολική του επίδοση μπορεί να είναι χαμηλή, μέτρια ή και υψηλή	
Τα χαρακτηριστικά του δράστη			
1 Πειράζει, κοροϊδεύει, χτυπά κ.λπ. πιο αδύναμα ή ανυπεράσπιστα παιδιά	5	Είναι οξύθιμος, ευερέθιμος και παρορμητικός	
2 Είναι σωματικά δυνατότερος και αποτελεσματικός σε διάφορες δραστηριότητες που απαιτούν χρήση του σώματος (π.χ. αθλήματα)	6	Είναι αντιδραστικός, ανυπάκους και επιθετικός, ακόμα και σε ενήλικες	
	7	Είναι σκληρός με τα θύματα και δε δείχνει συμπόνια γι' αυτά	
3 Έχει ανάγκη χυριαρχίας και υποταγής των άλλων και επιβάλλεται με απειλές και επιδειξη δύναμης	8	Έχει θετική εικόνα για τον εαυτό του	
	9	Εμπλέκεται από νωρίς και σε άλλες κοινωνικές δραστηριότητες	
4 Δεν υπακούει σε κανόνες και υπερηφανεύεται για την «ανωτερότητά» του	10	Έχει μέτρια ή χαμηλή επίδοση	
	11	Έχει μέτρια ή χαμηλή δημοτικότητα	

² Βλ. «Το έγκλημα μπήκε στα σχολεία», *Ελευθεροτυπία* 26/3/98, *Andrew Gumbel*, «Φόβος και παράνοια στα σχολεία των ΗΠΑ», *To Βήμα/The Independent* 9/5/99, *Mix. Ιγνατίου*, «ΗΠΑ: Μακελειό εν ονόματι του Αδόλφου Χίτλερ», *Έθνος* 22/4/99, «Τρόμος στα θρανία» (Γερμανία), *Ελευθεροτυπία* 21/11/06, *Ρένα Δημητρίου* (επιμ.), «Επιδημία φόνων στα σχολεία (ΗΠΑ)», *Τα Νέα* 4/10/06, *Δ. Ράγια*, «Η σχολική βία παίρνει διαστάσεις... επιδημίας (Ευρώπη)», *Έθνος της Κυριακής* 22/1/06 (85% των επιθέσεων πραγματοποιείται από αγόρια, 80% όσων βιαιοπραγούν είναι 12-16 ετών), «Νέο μακελειό σε σχολείο» (Κίνα), *Ο Κόσμος του Επενδυτή* 15-16/10/05, *P. Βρανά* (επιμ.), «Φωτιά και βία στα σχολεία» (Γαλλία), *Τα Νέα* 17/3/06.

Βιβλιογραφία

- Αρτινοπούλου, Β. (2000), «Η σχολική βία στην Ελλάδα: ανασκόπηση ερευνών και στρατηγικές αντιμετώπισης», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 10, σσ. 1035-1045.
- Bonafé-Schmitt, J. P. (2000), «La médiation: un processus éducatif», στο *La violence à l'école, toute réflexion faite*, Courbevoie, Corlet-Panoramiques.
- Γιανναράς, Χρ. (2006), «Πρόβλημα πολιτικό η βία στα σχολεία», *Η Καθημερινή της Κυριακής* 18/6/06.
- Cohen, St. (2006), "Moral panics as cultural politics", στο *Criminology*, London-N.Y., Sage, pp. 240-244.
- Δασκαλάκη, Κ.-Η. (2006), «Η βία στο σχολικό χώρο και το ισχύον σύστημα τιμωρίας των μαθητών», στο Σ. Κονιόρδος κ.ά. (επιμ.), *Κοινωνικές εξελίξεις στη σύγχρονη Ελλάδα*, Αθήνα, Α.Ν. Σάκκουλας, σσ. 584-590.
- Fischer, L. (2003), *Κοινωνιολογία του σχολείου*, Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Floro, M. (1996), *Questions de violence à l'école*, Ramonville, érès.
- Gottfredson, D. (2001), *Schools and delinquency*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Lindström, P. (1993), *School and delinquency in a contextual perspective*, Stockholm project, Stockholm, BRA-report.
- Μαυρογιάργου, Α.Κ. (2007), «Σχολική πειθαρχία και σχολικοί κανόνες», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 148, σσ. 153-168.
- Πανούσης, Γ. (2006), «Ταξικοί αγώνες με ή χωρίς διαιτητή; Βία στα σχολεία», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 1, σσ. 75-85.
- Παπαστυλανού, Α. (2002), «Επιθετικότητα και βία στο σχολικό χώρο – Παράγοντες πρόκλησης και προτάσεις πρόληψης/παρέμβασης», *Ποινικός Λόγος*, 2, σσ. 865-885.
- Trump, K. (2000), *Classroom Killers? Hallway hostages*, California, Corwin Press.

ABSTRACT

School violence concerns a certain category of crimes that are committed in school area and it must not be confused with anti social/ criminal acts of students taken place outside school.

Individual, collective, school, social, cultural, economic characteristics are interwoven inside classroom on the basis of game and challenge psychology.

Social-family fund, ecological factors, internal school functions could form either peacefulness climate or lawlessness climate (ex. street gangs, bullying inside school area).

The connection between school violence and social exclusion or the split of social "tissue" constitute a fact. The same applies to conflict situation as well, because of the general absence of confidence in institutions and values.

As a cause and an effect of school failure or a desperate venture, school violence uses its own language and its own symbolisms and it is established gradually as a traditional practice.

The infant traumatic experiences, the violence as a survival lesson, the school maltreatment, moral pretensions and *demonologies*, social reasons/excuses, populism and modernized nihilism policy, (school) justice's value and the observance of the rules and limits from everyone are called to approach and handle the phenomenon (school violence).

However, first of all we should distinguish myths and realities concerning school violence, that means we must define it exactly and determine the background culture and release it from television representations. The researchers do not always agree with definitions such as violence, intimidation, aggressiveness, school mal-treatment while the suggested policies are moved in all the prevention levels. From the moment, however, that students themselves consider the punishment of certain behaviours necessary that means that the violence representation of all these who are involved and the negotiable character of interventions should become an object of special research (far off aphorisms and generalizations).